

The author has distinguished the subject-manager in the legal relations of the escheat succession. It has been established that the relevant local self-government agency, in case of the absence of the heirs or an executor of the will, concludes an agreement with another person to manage the succession. The range of persons who may be appointed as succession's managers is not limited, and this is the reason that the manager of the property may be any individual having full civilian capacity, as well as a legal entity. The author has offered to consider an incorporator and the manager of the escheat succession as subjects of management of the escheat succession.

It has been clarified that there are subjects who can apply to the court with a claim on the recognition of the succession as escheat. It has been emphasized that if for local self-government agencies it is a duty to file a petition to the court declaring the succession as escheat, then for other subjects it is their right.

It has been suggested to include the following subjects of the escheat succession's institution: the acquirer of the ownership for the escheat (territorial community); subjects managing from the escheat succession (management incorporator and manager); subjects applying with a claim to recognize the succession as escheat (local self-government agencies, ancestor's creditor, owners or users of adjacent land plots); auxiliary subjects (court, notary); interested parties (legitimate heirs who have declared their claims after the recognition of the succession as escheat).

Key words: *succession, escheat of succession, subjects, participants, legal relations, territorial community, acquirer, manager.*

УДК 342.9

С. В. Дегтярьова

ЗНАЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В ДЕРЖАВІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Фіскальний механізм розвитку соціальної сфери в розвинених європейських країнах залежить від фіскальних традицій, соціально-культурних чинників, що впливають на свідомість населення щодо добровільної сплати податків та зборів. Наукову статтю присвячено аналізу зарубіжного досвіду фіскального механізму забезпечення та розвитку соціальної сфери та його адаптації у вітчизняній практиці для покращання соціального забезпечення населення держави.

Ключові слова: *фіскальний механізм, податки, соціальна сфера, соціальне забезпечення, зарубіжний досвід.*

Постановка проблеми. Фіскальний механізм розвитку соціальної сфери в розвинених європейських країнах більшою мірою залежить від фіскальних традицій, соціально-культурних чинників, які впливають на свідомість населення щодо добровільної сплати податків та зборів. Аналіз досвіду зарубіжних країн показав, що вирішення соціальних проблем у європейських країнах відбувається за рахунок одного із фіскальних механізмів – видатків бюджету (Бельгія, Німеччина, Австрія). Порядок державним бюджетом, соціальні витрати фінансуються також з місцевих бюджетів (Канада, Іспанія, Франція).

Усі без винятку розвинені країни Європи роблять усе можливе, щоб виробити найефективнішу систему соціального забезпечення та створити всі потрібні умови для якісного та повноцінного життя своїх громадян. А для

цього внутрішньодержавна діяльність будується на загальних принципах стабільності та рівності. Якщо ж говорити про значення позитивного зарубіжного досвіду щодо фіскального механізму забезпечення соціальної сфери держави, то безперечно, для України цей досвід є вкрай потрібним, оскільки наша держава обрала європейський шлях дальшого розвитку та прагне вийти дійсно на високий економічний рівень. Проте все ж такі впроваджуючи нові реформи в різні сфери життя, зокрема й у бюджетно-податкову та соціальну, не потрібно забувати та упускати такі важливі фактори, як ступінь придатності та результативність різних складових зарубіжного фіскального механізму, і при цьому не менш важливими є ментальні, соціальні та економічні потреби, а також можливості нашої держави та населення.

Соціальна сфера в кожній країні займає досить важливе місце й потребує постійної підтримки з боку держави. Це можливе за умови сталої економіки та прогресивного законодавства. Окрім цього, розвиток соціальної сфери в тій чи іншій мірі залежить і від рівня та стану державного регулювання, яке найяскравіше проявляється у вигляді фіскального механізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці запропонована тема перебуває в постійному колі наукових досліджень, зокрема в працях таких науковців, як Алескерова Ю.В., Гаврилишин А. П., Канцур І.Г., Масліченко С.О., Меленюк В.О., Мельник В.М., Синиця С.М., Скулиш Ю.І., Ташмурадов Т.Т., Фурса Т.П., Хорошаєв Є. С. Щербина О.І. та ін.

Формування цілей. Мета статті полягає в аналізі позитивного зарубіжного досвіду фіскального механізму розвитку соціальної сфери та його адаптації в бюджетно-податковій системі України.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, будь-який довід є основним джерелом накопичення практичних знань. Навіть якщо цей досвід не є позитивним, усе одно він несе в собі потрібне інформативне значення для будь-якої держави, оскільки це дає можливість уникнути подібних помилок та обрати інші способи розвитку та вдосконалення.

Щодо зарубіжного досвіду фіскального механізму соціальної сфери, то для нашої країни, яка перебуває в стадії реформування практично всіх сфер суспільного життя, він є вкрай потрібним та важливим, оскільки може слугувати тим джерелом інформації для формування більш якісної бюджетно-податкової системи країни.

У сучасних економічних і політичних умовах розвитку держави зростає роль побудови і функціонування ефективної фіскальної системи, спрямованої на реалізацію функцій з управління, регулювання, розподілу й перерозподілу фінансових потоків. Важливим складником економічного механізму держави виступає фіскальний механізм, який регулює економічні відносини в суспільстві та являє собою систему заходів в економічній, фінансовій і правовій сферах, що проводяться державою для формування фіскальної системи держави.

Варто уточнити, що під фіскальним механізмом слід розуміти сукупність проведених уповноваженими державними органами фіскально-

правових заходів, які є частиною загальної економічної стратегії країни, для фінансового забезпечення діяльності держави і громад, а також непряме фінансування для регулювання розвитку різних галузей економіки, покликаних сприяти сталому розвитку виробництва й зростання народного добробуту. При цьому потрібно також зазначити, що метою фіскального механізму є формування ефективної фіскальної системи для досягнення стійкості економічного розвитку країни. Відповідно до мети, основні завдання фіскального механізму можна поділити на декілька груп: міжнародні; внутрішньоекономічні; стимульовальні; соціальні; фіскальні. Завдання фіскального механізму залежать від об'єктивних і суб'єктивних чинників, політичного ладу, завдань, що стоять перед державою, ураховуючи внутрішні й зовнішні чинники. Завданням першорядної важливості є формування концепції податкової політики з позиції економічної рівноваги фінансових інтересів держави і суб'єктів господарювання.

Фіскальний механізм, що функціонує в державі, є регулятором податкових відносин, основне завдання якого полягає в забезпеченні добровільної сплати податків та забезпечення держави фінансовими ресурсами, створенні сприятливих умов для зростання показників ефективності національної економіки та підвищення рівня життя населення. Основні параметри фіскального механізму та податкової політики закладаються на кожен фінансовий рік за допомогою затвердження державного бюджету [1, с. 34-35].

Відповідно до світової практики існує три основні моделі фіскального механізму в соціально-економічних процесах: американська або ліберальна модель, яка характеризується обмеженням соціальних виплат оскільки основним джерелом регулювання соціально-економічних процесів є тільки фіскальний механізм. Ця модель притаманна для США, Канади та Великобританії; консервативно-корпоративна модель, яка характеризується невисоким рівнем оподаткування та фінансуванням соціальної сфери за рахунок страхових комерційних організацій, а також першочерговим наданням соціальних послуг зайнятому населенню. Указана модель є в Бельгії, Франції та Люксембурзі; скандинавська модель – наявність високого рівня податкового навантаження для багатого населення, домінуюча перерозподільна та соціальна роль держави, справедлива система оподаткування, рівномірний розподіл доходів, підтримка незапрацездатних груп населення, високий рівень соціального захисту, гарантоване право на високі життєві стандарти. Ця модель широко застосовується у Швеції, Данії та Норвегії.

Як бачимо, указані моделі є досить дієвими й кожна має свої як позитивні, так і негативні сторони.

На нашу думку, для України хотілося б адаптувати все ж таки досвід країн зі скандинавською моделлю, яка хоч і характеризується високими ставками податків здебільшого для багатого населення, але має високе соціальне забезпечення населення й соціальні гарантії, та максимально враховує потреби споживачів суспільних послуг.

Світова практика свідчить про те, що запозичення позитивного зарубіжного досвіду є досить ефективним способом удосконалення управління в будь-якій державі. Процеси реформування, які досить часто проводяться в усіх розвинених країнах світу потребують грамотного впровадження позитивних сторін зарубіжного досвіду в потрібній сфері, а також потрібним є урахування норм та положень міжнародного права та міжнародних доктрин. В останні роки до таких заходів долучилася й наша країна, що дало можливість провести низку тих змін та реформ, які існують на сьогодні.

Зрозумілим є те, що розвинуті держави мають більший, ніж Україна, досвід фіскального механізму регулювання різного роду відносин.

Так, А. П. Гаврилишин щодо цього влучно зазначив, що вдосконалювати податкову систему України потрібно з урахуванням позитивного досвіду розвинених зарубіжних країн, податкові системи яких мають багатолітню історію, та при цьому потрібно виходити з конкретних історичних та економічних особливостей України [2, с. 152].

Ця думка, безперечно, є слушною. Але не потрібно забувати про те, що всі країни мають власну історію, правову систему, національні та культурні традиції, власну економіку та її закономірності, які неможливо не враховувати в процесі аналізу та запозичення. Саме через це варто акцентувати увагу, що адаптація вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу в зазначеній галузі має відбуватися саме з урахуванням особливостей української національної правової системи, економічних, соціальних та політичних умов українського суспільства.

Щодо зарубіжних країн, то як відомо, у Великобританії фіскальна система вважається однією з найдавніших систем Європи, яка формувалася протягом багатьох століть. Якщо вдатися до історії розвитку податкової системи Великої Британії, то можливо побачити, що незважаючи на успішність податково-митної системи цієї країни, вона також переживала й часи, коли платники податків мали слабе уявлення про механізм збору податків, про структуру апарату податкової системи, чим були досить невдоволені. Особливістю фіскальної служби Великобританії є поділ цієї країни на 15 податкових округів, яким підпорядковані 600 дільниць і 135 центрів збирання податків. Центральними фігурами податкової служби є збирачі обов'язкових платежів і податкові інспектори, які підпорядковані окружним контролерам. Збирачі забезпечують надходження податків, зокрема й стягнення їх у примусовому порядку, контроль за правильністю нарахування зобов'язань здійснюють інспектори [3, с. 174-176].

Прикладом вдалої фіскальної політики є також Канада, яка має найвищий у світі життєвий рівень населення. Щоб досягти такого результату Канада пройшла довгий та непростий шлях, переживаючи і безробіття, і профіцит бюджету до 2009 року протягом 11 років, і зниження реального ВВП тощо. Так, 12 грудня 2005 року в дію вступив Закон щодо діяльності Агентства доходів Канади, до компетенції якого належить адміністрування податків та податкових програм, а також надання економічних та соціальних

пільг. Крім цього, Агентство також займається адмініструванням певних місцевих та територіальних податкових програм. До того ж, Агентство доходів Канади має повноваження вступати в партнерські відносини з провінціями, територіями та іншими урядовими органами для адміністрування не гармонізованих податків та надання інших послуг за їхнім проханням та на компенсаційній основі. Так, в основі діяльності Агентства доходів Канади передусім лежить принцип обслуговування платників податків відповідними його підрозділами – податковими службами Канади, які об'єднані 149 в агентство Міністерства податків і зборів Канади [4, с. 148]. Окрім цього, у складі канадського податково-митного органу є така посада як Комісар, який вважається Головою Агентства доходів Канади. На відміну від Міністра національних доходів, Комісар, як Голова Агентства доходів Канади, відповідає за питання щоденного адміністрування та забезпечення виконання програмного законодавства. Також особливістю фіскальної служби цієї країни є наявність у системі оподаткування такої державної посади, як Омбудсмен платника податків, діяльність якого спрямована на забезпечення прозорості, підзвітності та справедливого ставлення Агентства доходів Канади до платників податків і пільговиків за допомогою незалежних та неупереджених оглядів та розгляду скарг, які надходять від платників податків та пільговиків.

Оже, фіскальна служба Канади має досить сприятливий і стабільний устрій, який побудований на врахуванні інтересів платників податків, що слугує позитивним прикладом для удосконалення відповідної сфери в Україні.

Якщо говорити про фіскальний механізм розвитку соціальної сфери, то в розвинених європейських країнах він більшою мірою залежить від фіскальних традицій, соціально-культурних чинників, які впливають на свідомість населення щодо добровільної сплати податків та зборів.

Аналіз досвіду зарубіжних країн показав, що вирішення соціальних проблем у європейських країнах відбувається за рахунок одного із фіскальних механізмів – видатків бюджету (Бельгія, Німеччина, Австрія). Поряд з державним бюджетом, соціальні витрати фінансуються також з місцевих бюджетів (Канада, Іспанія, Франція).

Як відомо, у Швеції найвищий рівень оподаткування у світі, але податкова система там побудована так, що за її допомогою держава вирівнює доходи громадян.

Ще одним прикладом для запозичення позитивного досвіду функціонування фіскального механізму розвитку соціальної сфер може слугувати Естонія, яка є демократичною парламентською республікою, що серед колишніх республік Радянського Союзу має найвищий валовий внутрішній продукт на одну особу, а серед нових країн-членів Європейського Союзу має одну з найміцніших економік, а також потужний сектор інформаційних технологій.

У Німеччині для повноцінного функціонування соціальної сфери було запроваджено додаткову відсоткову ставку до надмірно високих доходів. Приблизно така ж картина спостерігається у фіскальних системах таких країн, як Іспанія, Франція, Італія та Люксембург.

Тож можна стверджувати, що в переважній більшості країн ЄС відбувається перекладання основного навантаження прибуткового оподаткування на матеріально-забезпечені верстви населення за рахунок прогресивних ставок оподаткування доходів фізичних осіб. Окрім цього, значення фіскального механізму для розвитку соціальної сфери в державі має й співвідношення річної мінімальної заробітної плати стосовно обсягу ВВП на душу населення, також витрати малих підприємств на розмір страхових соціальних внесків, адже саме вирішення проблеми зайнятості за рахунок інструментів фіскального механізму сприяє розвитку соціального забезпечення держави та її населення.

Висновки. Ураховуючи наведене, зазначимо, що для розвитку соціальної сфери в будь-якій країні потрібно, щоб рівень бюджетних доходів відповідав соціальним потребам держави. Оскільки основним бюджетно-формуєчим джерелом доходів бюджету є саме податкові надходження, тому забезпечення його наповнення за допомогою податків та зборів має бути головною місією фіскального механізму, а цільове спрямування та ефективний розподіл бюджетних коштів на соціальну сферу – ключовим елементом життя та підвищення добробуту населення країни. Оскільки фіскальний механізм є одним із засобів забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку країни, він повинен бути гнучким для того, щоб оптимально задовольнити потреби держави й потреби суспільства, ефективно перерозподіливши доходи між різними категоріями населення, підвищити добробут населення, використовуючи соціальну спрямованість видатків бюджету та забезпечити соціальну справедливість. Тобто питання добробуту, пов'язане з питанням забезпечення справедливості, а питання справедливості – з оптимальним розподілом та перерозподілом доходів держави. Суспільний добробут охоплює матеріальні показники, здоров'я, рівень освіти, культури, забезпечення соціальних потреб тощо. Тому фіскальний механізм за допомогою своїх інструментів повинен забезпечити такий рівень податкових надходжень до бюджету, який сприятиме розвитку складових соціальної сфери в системі суспільних благ [9].

Отже, доходимо висновку, що всі без винятку розвинені країни Європи роблять усе можливе, щоб виробити найефективнішу систему соціального забезпечення та створити всі потрібні умови для якісного та повноцінного життя своїх громадян. А для цього внутрішньодержавна діяльність будується на загальних принципах стабільності та рівності. Ці принципи стосуються як держави, так і громадян. Принцип стабільності відображається в постійності законодавства, зокрема в бюджетній та фіскальній сферах, а принцип рівності полягає в тому, що усі без винятку платники податків рівні перед відповідним законодавством.

Якщо ж говорити про значення позитивного зарубіжного досвіду щодо фіскального механізму забезпечення соціальної сфери держави, то безперечно, для України цей досвід є вкрай потрібним, оскільки наша держава обрала європейський шлях подальшого розвитку та прагне вийти на високий економічний рівень.

Зазначимо, що з практичного боку фіскальні механізми розвинених країн світу приваблюють більш досконалім, ніж в Україні, устроєм, більш ефективним фіскальним адмініструванням, продуманістю підготовки та ефективністю проведення податкових реформ, високим професіоналізмом персоналу податкових органів, відповідальністю та дисципліною платників. Теоретична розробка питань оподаткування, так і фіскальна практика в західних країнах перебувають на високому рівні наукової та професійної культури. Система корпоративного оподаткування розвинених країн світу надзвичайно гнучка, знання і досвід західних країн у цій сфері вже випробувані часом і довели свою ефективність. Тому все це ще раз свідчить, що адаптовані до вітчизняних умов запозичення зарубіжного досвіду відповідають національним інтересам України [5].

Проте, на нашу думку, усе ж таки впроваджуючи нові реформи в різні сфери життя, зокрема й у бюджетно-податкову та соціальну, не потрібно забувати та упускати такі важливі фактори, як ступінь придатності та результативність різних складових зарубіжного фіскального механізму, і при цьому не менш важливими є ментальні, соціальні та економічні потреби, а також можливості нашої держави та населення.

Використані джерела:

1. Фурса Т.П., Синиця С.М. Фіскальний механізм: зарубіжний досвід та українські реалії / Т.П. Фурса // Світова економіка та міжнародні відносини. – Інтелект XXI – 2016. – № 5. – С. 32-36.
2. Гаврилишин А. П. Основні риси сучасних податкових систем розвинених країн // Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового права : тези доповідей Міжнародн. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 23–24 лист. 2007 р.). К : Укртехнопрінт, 2007. С. 152–154.
3. Світовий досвід оподаткування: Великобританія // Міністерство доходів і зборів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/modernizatsiya-dpsukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/dosvid-modernizachii-krainsvity/vb/?print>.
4. Хорошаєв Є. С. Фіскальне право країн Великої Вісімки : монографія. Ніжин : ТОВ «Вид. «Аспект-Поліграф», 2012. 344 с.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/39-5-12.pdf>
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/5/06.pdf>
7. Щербина О.І. Взаємодія держави з міжнародними фінансовими організаціями як інструмент покращання стану соціальної сфери України / О.І. Щербина // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 3 (118). – С. 170-174.
8. Алескерова Ю.В. Фіскальний механізм соціально-економічної сфери як складова фінансового механізму держави / Ю.В. Алескерова // Причорноморські економічні студії: наук. Журнал. / Причорномор. н.-д. ін-т. екон. Та інновацій. – Одеса. – 2016. – № 3. – С. 98-101.

9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2834/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%83%D1%80%20%D0%86..pdf>
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/98.pdf>

Стаття надійшла до редколегії 14.09.2017

Дегтярева С. В. Значение фискального механизма для развития социальной сферы в государстве: зарубежный опыт

Фискальный механизм развития социальной сферы в европейских странах зависит от фискальных традиций, социально-культурных факторов, влияющих на сознание населения относительно добровольной выплаты налогов и сборов. Научная статья посвящена анализу зарубежного опыта фискального механизма обеспечения и развития социальной сферы и его адаптации в отечественной практике с целью улучшения социального обеспечения населения государства.

Ключевые слова: *фискальный механизм, налоги, социальная сфера, социальное обеспечение, зарубежный опыт.*

Dehtyaryova S. Importance of Fiscal Mechanism for the Development of Social Sphere in the State: Foreign Experience

The scientific article is devoted to the analysis of foreign experience of the fiscal mechanism of the provision and development of the social sphere and its adaptation in domestic practice in order to improve the social security of the population of the state.

The fiscal mechanism of social development in developed European countries is heavily dependent on fiscal traditions, socio-cultural factors that influence the consciousness of the population about the voluntary payment of taxes and fees. An analysis of the experience of foreign countries showed that the solution of social problems in European countries is due to one of the fiscal mechanisms - budget expenditures (Belgium, Germany, Austria). Along with the state budget, social expenditures are also financed from local budgets (Canada, Spain, France).

All, without exception, developed European countries do their utmost to develop the most effective social security system and create all the necessary conditions for the quality and well-being of their citizens. And for this purpose, domestic activity is based on the general principles of stability and equality. If we talk about the significance of a positive foreign experience with regard to the fiscal mechanism of ensuring the social sphere of the state, then for Ukraine this experience is definitely necessary because our state has chosen a European path for further development and is really seeking a high economic level. Nevertheless, while introducing new reforms in various spheres of life, including fiscal and social ones, it is not necessary to forget and overlook important factors such as the degree of suitability and effectiveness of various components of the foreign fiscal mechanism, but at the same less important. There is a mental, social and economic need and opportunities of our state and the population.

Key words: *fiscal mechanism, taxes, social sphere, social security, foreign experience.*